

Sarayburnu Kitaplığı Serisi: 1

OSMANLI
SARAY DÜĞÜNLERİ ve ŞENLİKLERİ
2
İNTİZÂMÎ SÛRNÂMESİ
(SÛRNÂME-İ HÜMÂYÛN)

© Bütün Hakları Sarayburnu Kitaplığı'na aittir.

Editör

Ömer Faruk YILMAZ

Tashih ve Kontrol

Selman SOYDEMİR

Grafik / Tasarım

Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.

Baskı ve Cilt

Fazilet Neşriyat ve Tic. A.Ş.

ISBN: 978-9944-905-68-8

Sarayburnu Kitaplığı*

İnciliçavuş Sok. No: 27 Kat: 1 Sultanahmet - İSTANBUL Tel-Faks: (0212) 512 41 01
www.sarayburnu.com.tr / www.camlicabasim.com

* © Sarayburnu Kitaplığı bir Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş. markasıdır.

OSMANLI

SARAY DÜĞÜNLERİ ve ŞENLİKLERİ

2

İNTİZÂMÎ SÛRNÂMESİ
(SÛRNÂME-İ HÜMÂ-YÛN)

(Topkapı Sarayı ve Süleymaniye Kütüphanesi Nüshaları)

HAZIRLAYAN:

Prof. Dr. Mehmet ARSLAN

İstanbul 2009

Prof. Dr. Mehmet ARSLAN

1953 yılında doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Amasya'da yaptı. 1978 yılında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Sekiz yıl muhtelif liselerde "Edebiyat Öğretmeni" olarak görev yaptıktan sonra 1986 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde "Araştırma Görevlisi" olarak göreve başladı. 1987 yılında aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Yüksek Lisans"ını, 1990 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Doktora eğitimini tamamladı. Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde 1991 yılında Yrd. Doç. Dr., 1994 yılında Doç. Dr., 1999 yılında Prof. Dr. oldu. Halen aynı bölümde Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Yazarın Divan Edebiyatı, Osmanlı Tarihi ve Kültürü konularında muhtelif bilimsel dergilerde yayımlanmış çok sayıda araştırma ve incelemesi ile elinizdeki eserin dışında on dokuz (19) kitabı bulunmaktadır.

Yayımlanmış Eserleri

- 1- Mihrî Hâtun Divanı, Ankara 2007, 400 s.
- 2- Sıdkî Paşa, Gazavât-ı Sultân Murâd-ı Râbî' (IV. Murad'ın Revan Seferine Dair), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2006.
- 3- Bursalı İffet Divanı, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2005, 130 s.
- 4- Es'ad Efendi, Üss-i Zafer (Yeniçeriliğin Kaldırılmasına Dair), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2005, 230 s.
- 5- Antepli Aynî Divanı, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2004, 544 s.
- 6- Argo Kitabı, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2004, 336+40 s.
- 7- Leylâ Hanım Dîvânı, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003, 360 s.
- 8- Aynî - Sâkînâme, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003, 352 s.
- 9- Mehmed Cemâleddin, Osmanlı Tarih ve Müverrihleri, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003, 150 s.
- 10- Şeref Hanım Dîvânı, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2002, XI + 560 s.
- 11- Osmanlı Edebiyat - Tarih - Kültür Makaleleri, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2000, 636 s.
- 12- Türk Edebiyatında Manzum Sûrnâmeler (Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri), Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1999, 838+14 s.
- 13- Subhî-zâde Feyzî, Hamse, Sivas 1999, 425 s.
- 14- Gelibolulu Âlî, Riyâzü's-Sâlikîn Mesnevîsi, (İ. H. Aksoyak ile), Sivas 1998, 229 s.
- 15- Letâ'if-i Hoca Nasreddin, (B. Paçacıoğlu ile), Sivas 1996, 210 s.
- 16- Haşmet Külliyyâtı (Divan, Senedü'ş-Şu'arâ, Vilâdet-nâme, İntisâbü'l-Mülûk) (İ. H. Aksoyak ile), Sivas 1994, 474 s.
- 17- Zâtî Süleymân Efendi, Dîvân ve Sevânihu'n-Nevâdir Fî Ma'rifeti'l-Anâsır Mesnevîsi, Sivas 1994, 175 s.
- 18- Pendnâme-i Zarîfî, Sivas 1994, 101 s.
- 19- Mehmed Sirâceddîn, Mecma'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ, Sivas 1994, 124 s.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	7
OSMANLI'DA BİR MUHTEŞEM ŞENLİK:	
ŞEHZADE SULTAN MEHMET'İN (III. MEHMET) SÜNNET DÜĞÜNÜ	9
İNTİZÂMÎ VE SURNAME Sİ	32
1582 ŞENLİĞİ HAKKINDA YAZILAN ESERLER	50
İNTİZÂMÎ SURNÂMESİ'NİN NÜSHALARI	61
İNTİZÂMÎ SURNÂMESİ'NİN TOPKAPI NÜSHASINDAKİ	
KOPUK SAYFALAR	64
İNTİZÂMÎ SURNÂMESİ'NDEKİ MANZUM PARÇALAR	65
İNTİZÂMÎ'NİN ESNAF ALAYLARINI ANLATIRKEN KULLANDIĞI	
ÜSLUP VE KELİME KADROSU	66
DÜĞÜNÜN PANORAMASI	77
1- SÜNNET DÜĞÜNÜNÜN PROGRAMI	77
2- DÜĞÜNE DAVET EDİLENLER	78
3- DÜĞÜN ALAYININ TEMİZLİĞİ	78
4- TULUMCULAR	79
5- ZİYAFETLER:	79
6- ESNAF ALAYLARI	80
7- NAHILLAR	87
8- ŞEKER İŞLERİ	87
9- ATEŞ İŞLERİ	87
10- ÇANAK ve FODULA YAĞMASI	88
11- ALTIN ve GÜMÜŞ YAĞMASI	88
12- SÂZENDELER	89
13- CAMBAZLAR	89

14- AT MEYDANINA DİKİLEN SÜTUNLARDA GÖSTERİLER	90
15- KUKLA ve KARAGÖZ GÖSTERİLERİ	90
16- CÜNDİLERİN (SİLAHŞÖRLER) GÖSTERİLERİ	90
17- GÜREŞÇİLERİN GÖSTERİLERİ	91
18- MATRAKÇILARIN GÖSTERİLERİ	91
19- OKÇULARIN GÖSTERİLERİ	92
20- HOKKABÂZLARIN GÖSTERİLERİ	92
21- TASBÂZLARIN GÖSTERİLERİ	93
22- YILAN OYNATICILARIN GÖSTERİLERİ	93
23- MAYMUNCULARIN GÖSTERİLERİ	94
24- AYICILARIN GÖSTERİLERİ	94
25- BİR KEDİNİN CAMBAZLIK YAPMASI	94
26- BİR KÖPEĞİN GÖSTERİSİ	94
27- BİR ATIN GÖSTERİSİ	95
28- BİR EŞEĞİN GÖSTERİSİ	95
29- KOÇLARIN GÖSTERİLERİ	95
30- BİR SEYİSİN GÖSTERİSİ	95
31- ŞENLİK ALANINA BİR DAĞ MAKETİ GETİRİLMESİ	96
32- KAĞITTAN KIZ KULESİ MAKETİ	96
33- KAĞITTAN YAPILMIŞ LALE	96
34- SİMURG ŞEKLİNDE KAĞITTAN BİR KUŞ	97
35- KAĞITTAN YAPILMIŞ İKİ KALENİN SAVAŞI	97
36- EJDER ŞEKLİNDE BİR MAKET	97
37- BUDUN VİLAYETİ GAZİLERİNİN GÖSTERİLERİ	97
38- GALATA HİRİSTİYANLARININ BİR GÖSTERİSİ	98
39- MEYDANA BİR DEĞİRMEN GETİRİLMESİ	98
40- FARKLI BİR GÖSTERİ	98
41- BU DÜĞÜNDE SÜNNET EDİLENLER	99
BİBLİYOGRAFYA	101
TOPKAPI SARAYI NÜSHASININ METNİ	109
TOPKAPI SARAYI NÜSHASININ İNDEKSİ	491
SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ NÜSHASININ METNİ	501
SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ NÜSHASININ İNDEKSİ	631

ÖNSÖZ

"Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri" serisinin ikinci kitabı olan "İntizâmî Sûrnâmesi", "Sûrnâme-i Hümayûn" olarak da anılmaktadır. III. Murad'ın şehzâdesi III. Mehmed için 1582 yılında yapılan muhteşem sünnet düğününü mensur olarak anlatan bu eserde yer yer anlatılan konuyla ilgili manzum parçalar da bulunmaktadır. Bazıları Arapça, Farsça olan bu manzum parçaların büyük bir kısmı eserin müellifi İntizâmî tarafından yazılmış, diğerleri ise 15 ve 16. Yüzyıl şairlerinden alınmıştır. Kaside, gazel, kıt'a, mesnevî, murabba', beyit vb. şeklinde yazılan bu manzum parçalardan bazılarının müellifleri ise belli değildir. Bu eser Edebiyat Tarihi açısından da önem taşımaktadır. Belirttiğimiz gibi eserdeki manzum parçalardan bir kısmı 15 ve 16. yüzyıl şairlerine aittir ki bu şairlerin toplam sayısı 37'dir. Bunlardan bir kısmının divanları elimizde bulunmamakta, bir kısmının ise ismi bile tezkirelerde geçmemektedir. Örneğin Livâyî'nin bu eserde çok güzel 10 adet şiiri bulunmaktadır ki bunların büyük bir çoğunluğu gazeldir.

İntizâmî Sûrnâmesi Tarih, Edebiyat, Edebiyat Tarihi, Folklor, Sosyoloji, İktisat, Devlet Yönetimi, Gelenek ve Görenekler, Osmanlı Kültür Hayatı vs. açısından da çok zengin bir kaynak durumundadır. Bu özelliklerinin yanında bu eserin diğer önemli bir yanı da kullanılan kelime kadrosudur ki bu açıdan Türk Dili'nin çok değerli bir kaynağı durumundadır. İntizâmî Sûrnâmesi tam olarak değerlendirilmeden yazılacak bir Türkçe sözlüğün bile eksik kalacağı kanatındeyiz. Çünkü bu eserde özellikle esnaf alayları anlatılırken çok canlı bir dil ve üslup kullanılmakta, o esnaf grubuyla ilgili çok çeşitli kelimeler, deyimler, terimler, kavramlar vs. karşımıza çıkmaktadır. Hatta esnafın kendi aralarında konuştukları özel dil (bir nevi argo), yapılan espriler, o esnaf grubuna özgü özel deyimler ve terimler, bunlardan oluşan muhteşem kelime kadrosu ki büyük bir ço-

ğunluğu zamanımızda unutulmuş ve kullanılmayan kelime ve kavramlardır, bu eserde karşımıza çıkmaktadır. Bu kelime, deyim, terim ve kavramların bir kısmı muteber sözlüklerde de yer almamaktadır.

Bu çalışmamızda öncelikle İntizâmî Sûnâmesi'nin bilinen dört nüshasını (Topkapı Sarayı, Süleymaniye Kütüphanesi, Taksim Atatürk Kitaplığı, Viyana) değerlendirdik ve bunlardan en önemlileri olan Topkapı Sarayı Nüshası ile Süleymaniye Kütüphanesi nüshasının transkripsiyonlu metinlerini verdik. Bu konuda yazılan diğer muhtelif eserlerden de faydalanarak adı geçen muhteşem sünnet düşününün bir panoramasını ortaya koyduk. Daha sonra metinlerden yola çıkarak düşünün önemli gördüğümüz yönlerini inceledik. Ayrıca bu eserin Türk tarihi ve kültürü açısından önemini de vurguladık. Baş kısımlarda da günümüze kadar hayatı hakkında pek malumat bulunmayan İntizâmî üzerinde yeni bilgiler ışığında bir değerlendirme yaptık. Bu düşün hakkında yapılan çalışmalar ve bu kitap için yararlanılan kaynaklar konusunda geniş bir bibliyografya ekledik. Her iki metnin sonuna da indeks koyduk.

Osmanlı Tarihi ve Edebiyatı ayrıca Türk Dili ve Kültürü açısından büyük bir önem taşıyan böyle bir eseri bu serinin ikinci kitabı olarak yayınlayıp önemli bir hizmeti daha yerine getiren Çamlıca Basım Yayın mensuplarına minnet ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Prof. Dr. Mehmet ARSLAN

Aralık 2008 - SİVAS